

Levensloop en trauma

Donderdag 11 mei 2017, De Werelt, Lunteren

Parallelsessies NtVP Congres 2017

RONDE 1

a) Traumabehandeling in de levensloop: Narratieve Exposure Therapie (NET)

Er bestaan diverse evidence based behandelmethoden voor de Posttraumatische Stressstoornis (PTSS), die vooral gericht zijn op een of enkele specifieke traumatische gebeurtenissen. Bij Narratieve Exposure Therapie (NET) worden de traumatische gebeurtenissen niet geïsoleerd, maar juist in de context van de levensgeschiedenis behandeld, zodat niet alleen de angst uitdooft maar daarnaast vooral de traumatische herinneringen beter worden ingebed in het autobiografische geheugen. Ook wordt aandacht besteed aan de positieve gebeurtenissen uit de levensgeschiedenis. Vanwege de specifieke focus op het bewerken van zowel het impliciete als het autobiografische geheugensysteem bij traumatische ervaringen, is NET speciaal geschikt voor patiënten waarbij sprake is van meervoudige en complexe traumatische ervaringen. Voorbeelden zijn herhaald seksueel trauma of oorlogstrauma. Het consequent en chronologisch doorwerken van de levensloop en de diverse traumatische gebeurtenissen helpt bij de herkenning van de onderling verbonden emotionele traumaneetwerken bij meervoudig trauma. Het zal het autobiografische geheugen weer herstellen, waardoor PTSS-symptomen afnemen en zal leiden tot een beter persoonlijk begrip van schema's en sociale emoties die zich hebben gevormd gedurende de levensgeschiedenis. NET zorgt voor betekenisgeving en biedt de mogelijkheid tot getuigenis tegen mensenrechten schendingen. Dat NET een effectieve behandeling is, zowel voor PTSS als comorbide depressie wordt ondersteund door inmiddels 20 RCT's (N=1032), zowel uitgevoerd in lage inkomens landen als in Westerse landen.

*Ruud Jongedijk, psychiater, directeur, Stichting Centrum '45, Equator Foundation, PDC, Oegstgeest
Dr. Simone de la Rie, klinisch psycholoog, Stichting Centrum '45, Diemen*

b) Trauma en stress-gerelateerde klachten in het kader van ouder worden

Bij ouderen kunnen symptomen passend bij posttraumatische stressstoornis (ptss) verband houden met traumatische gebeurtenissen op oudere of jongere leeftijd. Van uitgestelde ptss wordt gesproken als symptomen van ptss afwezig zijn na blootstelling aan een traumatische gebeurtenis op jongere leeftijd en later geleidelijk toenemen. Niettemin is de prevalentie van ptss bij ouderen lager dan bij andere leeftijdsgroepen. De aanleiding voor de toename van klachten verdient zorgvuldige navraag. Cognitieve, somatische en sociale aspecten van veroudering spelen bij psychotherapie en farmacotherapie een cruciale rol.

Silvia van Dijk, klinisch psycholoog, psychotherapeut, UMCG, UCP Ouderenpsychiatrie, Groningen

Epidemiologie van PTSS bij ouderen

Bij ouderen kunnen symptomen passend bij posttraumatische stressstoornis (ptss) verband houden met traumatische gebeurtenissen op oudere of jongere leeftijd. Van uitgestelde ptss wordt gesproken als symptomen van ptss afwezig zijn na blootstelling aan een traumatische gebeurtenis op jongere leeftijd en later geleidelijk toenemen. Niettemin is de prevalentie van ptss bij ouderen lager dan bij andere leeftijdsgroepen. De aanleiding voor de toename van klachten verdient zorgvuldige navraag. Cognitieve, somatische en sociale aspecten van veroudering spelen bij psychotherapie en farmacotherapie een cruciale rol.

Dr. Willeke van Zelst, psychiater volwassenen en ouderen, UMCG, UCP Ouderenpsychiatrie, Groningen

c) Screening na psychotrauma van 0-100 jaar: De praktijk belicht

U krijgt een inleiding over het screenen op risico en klachten bij de verschillende leeftijdscategorieën (van kleine kinderen tot en met ouderen) en typen trauma (zoals seksueel misbruik en ongelukken). In de workshop maakt u kennis met screeningsinstrumenten en -methoden en er wordt stil gestaan bij de implementatie van screening in de praktijk.

Dr. Anne Bakker, post-doc onderzoeker, AMC, Amsterdam

Dr. Manon Boeschoten, senior beleidsadviseur, coördinator ontwikkelijn Screening en Diagnostiek, Stichting Centrum '45, Diemen, Arq Psychotrauma Expert Groep

Maj Gigengack, orthopedagoog, onderzoeker, AMC Kinder- en Jeugdpsychiatrie, de Bascule, Amsterdam

Els van Meijel, psycholoog, onderzoeker, AMC Kinder- en Jeugdpsychiatrie, de Bascule, Amsterdam

d) 3MDR bij PTSD

Er is behoefte aan nieuwe vormen van psychotherapie die specifieke tekortkomingen van andere evidence-based interventies adresseren. Tevens zijn er innovaties in techniek die hun intrede in psychotherapiepraktijk nog niet

Levensloop en trauma

Donderdag 11 mei 2017, De Werelt, Lunteren

hebben bereikt. Deze zijn geïntegreerd in een nieuwe benadering genaamd 3MDR. Deze interventie zal worden besproken, aan de hand van pilot data en ontwikkelingen van lopende RCTs en andere onderzoeksprojecten in Nederland en daarbuiten.

Dr. Mirjam Mink-Nijdam, GZ-psycholoog, senior onderzoeker, Stichting Centrum '45, Oegstgeest, Arq Psychotrauma Expert Groep, AMC, Amsterdam

Karlijn Schöls, psycholoog/PhD-student, Stichting Centrum '45, Arq Psychotrauma Expert Groep, Oegstgeest
Marieke van Gelderen, psycholoog/PhD-student, Stichting Centrum '45, Arq Psychotrauma Expert Groep, Oegstgeest

Prof.dr. Eric Vermetten, psychiater, Defensie, Arq, LUMC, UMC Utrecht

e) Intensieve behandeling van (Complexe) PTSS met imaginaire exposure en EMDR in combinatie met sport

In deze parallelsessie worden de data gepresenteerd van een kort (2 x 4 dagen), intensief (elke dag 2 traumaverwerkings-sessies) behandelprogramma voor (Complexe) PTSS, bestaande uit zowel Imaginaire exposure als EMDR, in combinatie met Sport. Het zullen steeds korte (10 min.), gefocuste, presentaties zijn, waarin veel data aan bod komen.

- **Een inleiding in de intensieve traumabehandeling voor (complexe) PTSS**

In dit onderdeel van de parallelsessie zal het intensieve behandelprogramma worden geïntroduceerd. Tevens zal de cliëntenpopulatie gepresenteerd worden. Tot slot zullen de eerste behandelresultaten worden besproken (daling PTSS-symptomen), waarbij drop-out en de resultaten op langere termijn ook aan bod zullen komen.

Clair van Woudenberg, psycholoog, onderzoeker, PSYTREC, Bilthoven

- **Comorbiditeit als voorspeller van het behandelresultaat**

In dit onderdeel van de parallelsessie zal gefocust worden op onderzoek naar factoren die het behandelresultaat voorspellen, waaronder comorbiditeit en demografische variabelen.

Natalie van der Let, BSc, psycholoog i.o., PSYTREC, Bilthoven

- **Relaties tussen vroegkinderlijk seksueel trauma, het dissociatieve subtype en behandel-uitkomst in patiënten met 'complexe' PTSS**

In dit onderdeel van de parallelsessie zal gefocust worden op onderzoek omtrent verschillen in behandeluitkomst tussen 1) patiënten met vroegkinderlijk seksueel trauma, patiënten met seksueel trauma na de kindertijd en patiënten zonder seksueel trauma en 2) patiënten met en zonder het dissociatieve subtype (conform DSM-5).

Anouk Wagenmans, psycholoog i.o., PSYTREC, Bilthoven

- **Focus op sport: Ervaringen van patiënten en pilot-data fysieke fitheid**

In dit onderdeel van de parallelsessie zal gefocust worden op de ervaringen van de patiënten met het sportprogramma die ze volgen naast de trauma-verwerkingsessies. Er wordt kort uitgelegd hoe het sportprogramma eruit ziet. Eveneens wordt er data gepresenteerd van de ervaringen van de patiënten. Daarnaast zal er pilot-data worden gepresenteerd gerelateerd aan onderzoek naar fysieke fitheid. Daarbij wordt gekeken of de mate van vooruitgang in fitheid samenhangt met een betere behandeluitkomst.

Eline Voorendonk, MSc, psycholoog, onderzoeker, PSYTREC, Bilthoven

- **De noodzaak van een therapeutische relatie bij traumaverwerking**

Bij de intensieve traumagerichte behandeling zoals uiteengezet in deze sessie krijgen patiënten met Complexe PTSS sessies van veel verschillende therapeuten (bijvoorbeeld 16 sessies met 8 therapeuten), de zogenaamde therapeutrotatie. Met data ondersteund worden ervaringen van patiënten en therapeuten met dit model gepresenteerd.

Prof.dr. Agnes van Minnen, klinisch psycholoog, Pro Persona, PSYTREC; hoogleraar, Radboud Universiteit, Nijmegen

RONDE 2

f) Geheugenmanipulatie tijdens slaap als augmentatie therapie bij PTSS

Traumatische herinneringen vormen de basis voor PTSS. Tijdens een standaard, op exposure gebaseerde behandeling worden trauma-herinneringen gereactiveerd om vervolgens met minder angst weer opgeslagen te worden. Dit behandel-effect wordt bestendigd tijdens de slaap volgend op de therapie, wanneer de ge-update herinneringen d.m.v. geheugenconsolidatie worden geïntegreerd in lange-termijn geheugennetwerken. Dit leidt tot stabilisatie en verdere afname van de affectieve lading. Bestaande behandelingen zijn in veel gevallen niet (voldoende) effectief. De essentie van deze lezing is dat manipulatie van trauma-herinneringen tijdens slaap de mogelijkheid biedt om het

Levensloop en trauma

Donderdag 11 mei 2017, De Werelt, Lunteren

behandeleffect te vergroten. Recent onderzoek in gezonde proefpersonen laat namelijk zien dat de lange-termijn opslag van vers geheugen gestimuleerd wordt door tijdens de slaap geuren of geluiden aan te bieden die tijdens het opslaan van de herinnering aanwezig waren ('targeted memory reactivation'). In deze lezing behandel ik de betekenis van deze ontdekking voor trauma-gerelateerde stoornissen en presenteer ik een nieuw onderzoeksproject, waarin voor de eerste keer deze experimentele bevindingen geïntegreerd zullen worden in een bestaande behandeling van PTSS.

Dr. Hein van Marle, psychiater, onderzoeker, GGZ inGeest / VUmc, Amsterdam

g) Persoonlijkheidspathologie bij ouderen

Persoonlijkheidsstoornissen bij ouderen verdient steeds meer aandacht de laatste tijd. Niet zelden spelen doorgemaakte trauma's eerder in het leven een cruciale rol in de aanpassingsmoeilijkheden aan de taken in de derde en vierde levensfase. Deze parallelsessie richt zich op prevalentie en voorkomen van persoonlijkheidsstoornissen bij ouderen en de laatste inzichten rondom diagnostiek en behandeling aan de hand van een casus.

Ellen Gielkens, GZ-psycholoog, Mondriaan Ouderen, Heerlen

Dr. Sjacko Sobczak, psychiater, GGZE / Mondriaan, Eindhoven

h) Opgroeien in de schaduw van trauma

De kwaliteit van de interactie met de ouder is een cruciale en unieke ervaring voor een kind - een ervaring waarin het kind zich geliefd kan voelen en van waaruit het kan leren lief te hebben. Het bieden van een warme, continue, en intieme relatie kan een uitdaging worden wanneer een ouder is getraumatiseerd.

De behandeling van trauma gerelateerde complexe systeemproblematiek

Recente studies wijzen op een steeds sterkere evidentie voor een relatie tussen ouderlijk trauma, de ouder-kind interactie en de ontwikkeling van het kind. De presentatie belicht aandachtspunten voor de ouder-kindrelatie bij getraumatiseerde cliënten en in specifieke doelgroepen zoals veteranen, vluchtelingen, kinderen geboren uit seksueel geweld. Daarnaast belicht de presentatie aangrijpingspunten voor behandeling.

Dr. Mr. Elisa van Ee, klinisch psycholoog, onderzoeker, Psychotraumacentrum Zuid-Nederland, Reinier van Arkel, Den Bosch

In gesprek over intergenerationeel trauma

Vroegkinderlijke traumatisering kan verstrekkende gevolgen hebben. Niet alleen voor het individu, maar ook voor volgende generaties. Elke ouder wil het beste voor zijn of haar eigen kind, maar hoe kan je het beste doorgeven, wanneer je het zelf niet hebt mogen ervaren? Aan de hand van casuïstiek worden voorbeelden gegeven van hoe je met ouders in gesprek kunt komen over intergenerationeel trauma en van daaruit tot behandeling kunt komen.

Cecil Prins-Aardema, kinder- en jeugdpsychiater, manager Behandelbeleid, GGZ Drenthe, circuits gezinspsychiatrie en kinder- en jeugdpsychiatrie, Beilen

i) Behandeling van PTSS: one-size fits all of juist een diversiteit aan technieken?

Mensen met PTSS hebben gemeenschappelijke kenmerken, maar het klachtenbeeld en de dynamiek varieert onderling ook aanzienlijk. Er zijn meerdere effectieve psychologische behandelmethodieken voor de posttraumatische stress-stoornis (PTSS), maar het is onduidelijk welke methode bij welke cliënt geïndiceerd is. Moeten we streven naar eenheid in methodieken, of is variatie in interventies juist aangewezen wanneer we rekening houden met de verscheidenheid in traumagerelateerde problematiek?

Dr. Mariel Meewisse, klinisch psycholoog; hoofd inhoudelijk beleid psychotrauma, GGZ Noord-Holland Noord; voorzitter van de Nederlandstalige Vereniging van Psychotrauma.

Recente ontwikkelingen en dilemma's rond de effectiviteit van traumabehandelingen

Psychotherapie van posttraumatische stress-stoornis (PTSS) heeft succes, zo tonen studies en meta-analyses aan. Toch bestaan er in het onderzoek naar de behandeling van PTSS diverse dilemma's, knelpunten en uitdagingen. Zo blijkt therapie lang niet bij iedereen succesvol te werken. De meeste werkzame behandelingen benadrukken dat men in gedachten (of in vivo) teruggaat naar de traumatische herinnering. De laatste jaren wordt een heftig debat gevoerd over de noodzaak daarvan. Ook verschijnen er steeds meer effectstudies over nieuwe behandelingsvormen. Op recente ontwikkelingen en discussies gaat deze lezing in.

Prof.dr. Rolf Kleber, hoogleraar Psychotraumatologie, Universiteit Utrecht

Levensloop en trauma

Donderdag 11 mei 2017, De Werelt, Lunteren

j) Lifespan integration

Lifespan integration is een methodiek waarbij op een niet-hertraumatiserende manier trauma's of emotionele gebeurtenissen opgenomen/geïntegreerd kunnen worden in de levenslijn. Ook kan er rond hechting en attunement worden gewerkt.

Heidi Deknudt, psychotherapeut, eigen praktijk, België

Heidi Pieters, psychotherapeut, eigen praktijk, België

RONDE 3

k) Farmacotherapeutische behandeling van jongeren en volwassenen met PTSS: kritische beschouwing en nieuwe inzichten

Bij volwassenen met een posttraumatische stress-stoornis zijn SSRI's de eerste keuze farmacotherapeutische behandeling. Echter, laten recente meta-analyses zien dat de effectiviteit van SSRI's bij PTSS geringer is dan initieel gedacht. Daarbij zijn er recent studies naar de effectiviteit van andere middelen, zoals quetiapine, ketamine en MDMA die veelbelovende resultaten laten zien. Hierdoor rijst de vraag of de rol van SSRI's als eerste keuze farmacotherapeutische behandeling bij PTSS nog wel terecht is? Het beantwoorden van deze vraag zal centraal staan bij de eerste twee presentaties van het symposium. In de derde presentatie zal dieper worden ingegaan op de rol van farmacotherapeutische behandeling van PTSS bij kinderen en adolescenten.

Dr. Anja Lok, psychiater, AMC, Amsterdam

Dr. Christiaan Vinkers, psychiater, farmacoloog, UMC Utrecht

Jasper Zantvoord, AIOS Psychiatrie, AMC, de Bascule, Amsterdam

l) EMDR en ouderen

In deze sessie wordt de psychologische behandeling van ouderen middels EMDR besproken aan de hand van casuïstiek en bestaande literatuur. Welke mogelijkheden zijn er voor kwetsbare ouderen zoals ouderen met cognitieve stoornissen / dementie na een CVA? Bij welke psychische klachten wordt EMDR bij ouderen ingezet? Welke aanpassingen zijn er nodig?

Lucinda Meihuizen, GZ-psycholoog, EMDR Europe practitioner, Zorgpartners Midden-Holland, PH Haastrecht, Gouda

Milly Smit, GZ-psycholoog i.o. tot psychotherapeut, Dijk en Duin, Purmerend

m) Kinderen begeleiden in tijden van angst en terreur

In de onmiddellijke nasleep van de terreuraanslagen van Parijs (Charlie Hebdo en Bataclan/Stade de France) werden scholen in België (Brussel) op abrupte wijze geconfronteerd met het fenomeen van 'lock down' en 'militaire bewaking'. De aanslagen in Brussel deden het lijken alsof de oorlog begonnen was. De bezorgdheid van leerkrachten en ouders nam epidemische vormen aan en de vraag naar advies en professionele hulpverlening explodeerde. In deze workshop schetst de spreker, auteur van 'Moet ik nu bang zijn!? Kinderen begeleiden in tijden van terreur', de wijze waarop scholen en volwassen begeleiders kinderen kunnen tegemoet komen in hun angst voor terreur.

Lies Scaut, psychotherapeute, De Weg Wijzer – Centrum voor Psychotrauma Therapie, Leopoldsbuurg

n) Hoe maak je van splinters terug een vaas!? Acute en uitgestelde opvang in tijden van terreur

In de onmiddellijke nasleep van de terreuraanslagen coördineerde de spreker de acute en uitgestelde psychologische opvang van de first responders van brandweer- en urgentiediensten. De beproefde modellen van verbalisatie, in België gebruikt sedert 1993, dienden te worden aangepast aan de noodwendigheden. Een afwachtende houding van 'watchfull waiting' was niet aan de orde. In deze workshop schetsen de sprekers de wijze waarop ze concreet aan de slag gingen met het opvangen van hulpverleners op basis van psychologische triage en een meetbaar systeem dat richtinggevend was voor de ontplooiende steun.

Tim Rypens crisistherapeut, docent geweld- en crisisbeheersing aan Campus Vesta, Antwerpen

Dr. Erik de Soir, docent Crisispsychologie, Defensie, Koninklijk Hoger Instituut voor Defensie en Koninklijke Militaire School, Brussel

o) Narratieve Exposure Therapie bij ouderen

Voorbij het behandelnihilisme bij oudere volwassenen: vergelijkend onderzoek van Narratieve Exposure Therapie versus oplossingsgerichte therapie bij ouderen vanaf 55 jaar. Ervaringen, barrières en eerste bevindingen.

Jeannette Lely, MSc, GZ-psycholoog, psychotherapeut, onderzoeker, Centrum '45, Diemen

Levensloop en trauma

Donderdag 11 mei 2017, De Werelt, Lunteren

Traumagerichte behandeling bij ouderen: onderzoek en praktijk

Uitleg over behandeling van PTSS bij ouderen in de praktijk door middel van verschillende traumafocussed therapiën, waarbij met name de nadruk zal liggen op de nummer 1 keuze; narratieve exposure therapie. Deze therapievorm zal beknopt geïntroduceerd en geoefend worden. Er zal daarnaast aandacht zijn voor casuïstiek, dilemma's en overwegingen op het gebied van het inzetten van deze behandelvorm.

Inez Schelfhout, MSc, GZ-psycholoog, Centrum '45, Oegstgeest

Patricia Verdoorn-Strijk, MSc, verpleegkundig specialist, Centrum '45, Oegstgeest

p) Seksueel grensoverschrijdend gedrag in de sport

Eind 2016 deelden enkele Nederlandse (ex-)topsporters moedig hun ervaringen met seksueel grensoverschrijdend gedrag in de sport. Hoewel dit thema reeds enkele decennia geleden op de agenda van sportbonden gezet werd, lijkt de preventie vandaag nog steeds geen prioriteit. In deze sessie wordt een overzicht gegeven van de prevalentie, risicofactoren, karakteristieken en gevolgen van seksueel grensoverschrijdend gedrag in de sport, waarna we interactief aan de slag gaan met het 'Sport met grenzen' vlaggensysteem, een pedagogische tool om de seksuele en fysieke integriteit van sporters correct in te schatten en te beschermen.

Tine Vertommen, criminoloog, Thomas More hogeschool, België